

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

ETICKÁ DILEMATA SOUČASNOSTI

Petra Kašparová

Bakalářská práce

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra KAŠPAROVÁ**
Osobní číslo: **H08562**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Etická dilemata současnosti**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude pojednávat o etických dilematech dle následné osnovy: 1. Úvod 2. Etická dilemata v minulosti 3. Etická dilemata dnes 4. Stručný přehled etických dilemat 5. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jonas,H.: Princip odpovědnosti: pokus o etiku pro technologickou civilizaci, Praha: Oukúmé, 1997.ISBN 80-86005-06-2 Lorens,H.: Osm smrtelných hříchů, Praha: Academia, 2000. ISBN 80-7037-212-0 Šmajls,J.: Ohrožená kultura, Praha: Hynek, Brno: Dobromysl, 1997. ISBN 80-85906-53-8 Smith,A.: Teorie mravních citů, Praha: Liberální institut, 2005. ISBN 80-86389-38-3 Anzenbacher,A.: Úvod do etiky, Praha: Academia, 2001.ISBN 80-200-0953-1 Semrádová,I.: Etika III:tradiční etické problémy a soudobé diskuse v etice, Hradec Králové: Gaudeamus, 1993. ISBN 80-7041-852-4

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Miloslav Průka, Ph.D.
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2010

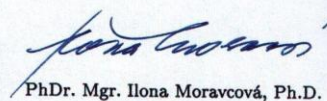
Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Hradci Králové dne 21. 3. 2011

Petra Kašparová

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Miloslavovi Průkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, připomínky a pomoc při vedení práce.

Také děkuji slečně Vandě Vaníčkové za jazykovou korekci a slečně Haně Fouskové za pomoc s anglickou anotací.

Anotace

Práce pojednává o vybraných etických problémech dnešní doby. V první části definuje pojem etika a dilema, představuje stručný přehled vývoje etických teorií. Etická dilemata, kterým se práce věnuje, jsou trest smrti a problémy spojené s asistovanou reprodukcí. Dále se zabývá profesní etikou, konkrétně etikou sociální práce, lékařskou etikou, manažerskou a novinářskou etikou. Poslední kapitola je věnována ekologické etice.

Klíčová slova:

etika; dilema; trest smrti; asistovaná reprodukce; profesní etika; lékařská etika; etika sociální práce; manažerská etika; novinářská etika; ekologická etika;

Title

Current Ethical Dilemmas

Annotation

This thesis deals with a selected number of present day ethical problems. In the first part it defines the term ethics and dilemma, and then it gives a brief survey of the development of ethical theories. Ethical dilemmas, the thesis deals with are death penalty and problems connected with assisted reproduction. Next, it focuses on professional ethics, particularly the ethics of the social workers, medical ethics, managerial and journalistic ethics. The last chapter is devoted to environmental ethics.

Keywords:

ethics; dilemma; the death penalty; assisted reproduction; professional ethics; medical ethics; the ethics of the social workers; managerial ethics; journalistic ethics; environmental ethics;

Obsah

Úvod.....	10
1 Pojmy.....	11
2 Etika v dějinách.....	13
2.1 Chronologický přehled.....	13
2.1.1 Antická filozofie	13
2.1.2 Středověká filozofie	14
2.1.3 17. a 18. století	14
2.1.4 Friedrich Nietzsche	15
2.1.5 Existencialismus.....	15
2.1.6 Situační etika	15
2.2 Předteoretické období etiky	16
2.3 Kritika etických teorií	16
2.4 Formulace etických cílů	17
2.5 Etické vakuum.....	18
3 Trest smrti.....	20
3.1 Zastánci	20
3.2 Odpůrci.....	21
3.3 Rušení trestu smrti	21
3.4 Trest smrti na českém území.....	22
3.4.1 Poslední poprava	23
3.4.2 Názor Čechů na trest smrti	23
3.4.3 Závazky České republiky	24
3.5 Současný stav ve světě	24
4 Asistovaná reprodukce	25
4.1 Metody ART	26
4.1.1 Metoda IUI.....	26
4.1.2 Metoda IVF	27
4.2 Vývoj etických aspektů medicíny	27
4.3 Mezinárodní organizace	28
4.4 Etické aspekty asistované reprodukce.....	28

4.4.1 Od kdy je embryo člověkem?	29
4.4.2 Sex-selekce.....	30
4.4.3 „Právo na dítě“	31
4.4.4 Věková hranice pro IVF	31
4.4.5 Náhradní mateřství	31
4.4.6 Redukce mnohačetných těhotenství.....	32
4.4.7 Pohled církvi	32
5 Profesní etika	33
5.1 Lidské vztahy – součást profese.....	33
5.1.1 Profesionální deformace.....	34
5.2 Etika sociální práce	34
5.3 Lékařská etika	36
5.4 Manažerská etika.....	37
5.5 Novinářská etika.....	38
6 Ekologická etika	40
6.1 Antropocentricky orientovaná etika.....	41
6.2 Biocentricky orientovaná etika	41
6.2.1 Teocentrismus	42
6.2.2 Hlubinná ekologie	42
6.2.3 Environmentalismus.....	43
6.3 Ekocentrická etika.....	43
6.4 James Lovelock.....	44
6.5 Hans Jonas.....	45
Závěr	46
Seznam použité literatury.....	47
Použité internetové zdroje.....	50
Přílohy	

Úvod

Téma etických dilemat jsem si vybrala, protože ho považuji za téma, které se mne dle mého názoru týká. Mě, stejně jako kohokoli jiného. Je to téma velice všeobecné a rozsáhlé. Je nesmysl myslet si, že se někoho z nás netýká. Každý jistě někdy uvažoval o tom, jak by se on zachoval v situaci někoho jiného. Zvažoval pro i proti, přemýšlel, jak by se rozhodl. Dnešní doba, stejně jako každá jiná v minulosti, s sebou přináší různá dilemata, nad kterými bychom měli uvažovat. Přináší boj pomyslného dobra s pomyslným zlem.

Již odpradáвна se člověk snaží najít odpověď na otázku, jak by měl žít, aby byl šťasten, aby měl jeho život smysl, přijít na to, co je správné, dobré, spravedlivé, pravdivé. Etika byla a stále je vědou, která se snaží odpovědi na tyto otázky hledat. Neradí nám a ani nemůže radit, jak jednat v každém konkrétním případě, ale snaží se ukázat cestu, kam máme směřovat, „jak by to mělo být“.

Cílem této práce není dát čtenářům na jednotlivé etické problémy přesné odpovědi. Ty ani neexistují. Cílem je představit vybraná etická dilemata dnešní doby, podat k nim více či méně známé informace a přimět každého, kdo bude tuto práci číst, aby se alespoň na chvíli zamyslel nad dnešním světem. Zamyslel se nad chováním a jednáním nás samých i lidí okolo nás. Nebýt lhostejným k problémům, které se nás přímo netýkají, ale které se nám také v budoucnu nemusí vyhnout.

Etická dilemata, kterým se tato práce věnuje, jsou trest smrti, problematika asistované reprodukce, profesní etika a ekologická etika. Je zřejmé, že se nejedná o všechna dilemata, které s sebou dnešní doba přináší. Snažila jsem se však vybrat ta, která mě jistým způsobem zaujala.

Taktéž je nutno v úvodu uvést, že není možné věnovat každému z témat stejný prostor. Je tak učiněno z toho důvodu, že některá z nich jsou velmi známá a věnuje se jim dostatek prostoru v jiných pracích.

1 Pojmy

V názvu práce se vyskytují slova, jejichž definici je nutností uvést hned ze začátku. S přesnou formulací nám pomůže několik publikací. Ve slovníku cizích slov¹ je ETIKA definována jako *nauka o mravnosti, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání jedince*, taktéž jako *soustava mravních zásad, morálka a mravnost*.

Etika pochází z řeckého *ethos* – mrav, ale také obyčej, zvyklost. Zabývá se tím, co je správné a co není správné, zkoumá mravní rozhodnutí lidí a způsoby, kterými se snaží rozhodnutí zdůvodnit. Etika se nezabývá pouze průměrnými standardy chování. Jde v ní spíše o hledání toho, co je správné a dobré, jak lze žít lépe². Etika se jako vědní disciplína zabývá normami lidského chování, rozhodnutími, která lidé činí, a způsoby, jimiž svou volbu zdůvodňují.

V minulosti byla etika považována za jakýsi vrchol tzv. praktických disciplín lidského poznání. V současné době se od rozvoje etiky očekává vyřešení mnohých životních, rodinných, pracovních i společenských otázek.

To, že k sobě etika a morálka mají blízko, je nezpochybnitelné. Obě slova jsou dokonce odvozena z řeckého a latinského pojmenování stejného pojmu (řec. *ethos* a lat. *mores* = obyčej, zvyklost). Existuje názor, že etika se zabývá teorií, zatímco morálka praxí, a že etika se zabývá obecnými otázkami, zatímco morálka konkrétními příklady³. Avšak přesná hranice mezi etikou a morálkou prakticky neexistuje. Silně spolu souvisí, ale totožné nejsou. Na střední škole jsme etiku považovali za praktickou filozofii. Etika nám odpovídala na otázku, co máme a co můžeme dělat. Zabývá se mravností.

Dovolujeme si tvrdit, že etika je morálce nadřazená. Tomuto názoru dává za pravdu i další z publikací, podle níž je etika teorií morálky a filozofickou naukou o správném jednání. Je to hodnotící činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit⁴.

¹Petráčková, V., Kraus, J. a kol: *Akademický slovník cizích slov*. Academia. 1.vyd. Praha 1998. S. 206. ISBN 80-200-0607-9.

²Thompson, M.: *Přehled etiky*. Portál. 1.vyd. Praha. 2004. S. 11-27. ISBN 80-7178-806-6.

³Tamtéž, S. 42.

⁴*Velký slovník naučný*. Diderot. 1. vyd. Praha. 1999. S. 848. ISBN 80-902723-1-2.

Morálka je oproti etice již přesně daný soubor principů, které jsou založené a hodnocené na základě posuzování dobra a zla, kterými se řídí chování lidské společnosti nebo jejichž dodržování je většinou společností vyžadováno⁵. Morálkou jsou také mravní zásady nebo přesvědčení jednotlivce, svědomitost a pracovní kázeň⁶.

Chovat se morálně znamená přizpůsobit své chování, jednání i myšlenky souboru etických norem, ať už se jedná o normy osobní, náboženské či sdílené sociální nebo profesní skupinou⁷.

Vlastnímu jednání a jednání druhých lidí připisujeme mravní hodnotu. Hodnotíme nejen vlastní a cizí jednání jako dobré a špatné, chválíme je nebo káráme, schvalujeme nebo odmítáme, ale posuzujeme i osoby - zda jsou dobré nebo špatné, mravné nebo nemravné, svědomité nebo nesvědomité. Naše morální hodnocení se koneckonců týká i sociálních útvarů, institucí, struktur, zákonů a ustanovení. Hodnotíme je jako spravedlivé nebo nespravedlivé, lidské nebo nelidské. Mravní hodnocení se primárně týká jednání, sekundárně osob a sociálních útvarů.⁸

DILEMA je jakýmsi vnitřním bojem člověka. Je to boj dvou protichůdných skutečností, z nichž se sám jedinec musí rozhodnout, které z nich a proč dá přednost. Dilema je rozhodnutí, v němž jde o nutnou volbu mezi dvěma vylučujícími se a často nepříznivými možnostmi⁹.

Neměli bychom opomenout ani etiketu, která je s etikou často, avšak nesprávně, spojována. Tato spojitost je pravděpodobně zapříčiněna podobností těchto slov, jejich praktický význam je zcela odlišný. Co je to tedy etiketa? Ladislav Špaček o ní pojednává ve své knize¹⁰ jako o normách chování ve společnosti. Etiketa nám předkládá jasně daná pravidla chování, jimiž bychom se ve společnosti, především vyšší společnosti a diplomacii měli řídit.

⁵ Barták, M., Vebrová, J., Rychlá R. a kol: *Nový slovník cizích slov pro 21. Století*. Plot. 1. vyd. Praha 2008. S. 228. ISBN 978-80-86523-89-7.

⁶ Tamtéž. S. 228.

⁷ Thompson, M.: *Přehled etiky*. Portál. 1. vyd. Praha 2004. S. 42. ISBN 80-7178-806-6.

⁸ Anzenbacher, A.: *Úvod do etiky*. Zvon. 1. vyd. Praha 1994. S. 14. ISBN 80-7113-111-3.

⁹ Petráčková, V., Kraus, J. a kol: *Akademický slovník cizích slov*. Academia. 1. vyd. Praha 1998. S. 166. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁰ Špaček, L.: *Velká kniha etikety*. Mladá fronta. 1. vyd. Praha 2005. S. 5. ISBN 80-204-1333-2.

2 Etika v dějinách

Pro dějiny etických teorií je typické, že v nich nedochází během krátkého časového období k zásadním kvalitativním změnám. *Nové* se v etice objevuje postupně. Etické představy mají například tendenci opožďovat se za ekonomickými či politickými přeměnami dané společnosti. Neznamena to však, že tomu tak bylo se všemi teoriemi. Abychom si o etice mohli vytvořit alespoň základní ucelenou představu, uvedu zde klíčové body ve vývoji teorie etiky.

2.1 Chronologický přehled

Níže uvedený přehled je pouze základním výčtem nejdůležitějších myslitelů a období. Přehled je koncipován chronologicky. Hlavním zdrojem byly přednášky Mgr. Čejchana¹¹ a kniha *Přehled etiky*¹².

2.1.1 Antická filozofie

Antickou filozofii můžeme rozdělit na tři období. Období předsokratovské filozofie, nazývané též ionským obdobím, datujeme kolem 6.-4. stol. př. n. l. Je to období, v němž se filozofie vyčleňuje z mýtů, kladou se první filozofické otázky a hledá se pralátka světa.

Druhé období, nazývané klasickou filozofií (= filozofií attického období), datujeme od pol. 5. století až po rok 322 př. n. l., kdy umírá nejvýraznější osobnost této doby - Aristoteles. Období je spojeno s Athénami. Zaměřuje se na člověka a vztah člověka k polis¹³.

Poslední, třetí období, je nazýváno poaristotelovským, též helénistickou filozofií. Jeho datování je spíše symbolické, a to od roku 322 př. n. l. do roku 529 n. l.,

¹¹ Čejchan, L.: *Základy společenských věd* (přednášky). Hradec Králové: Gymnázium Boženy Němcové. 2007-2008.

¹² Thompson, M.: *Přehled etiky*. Portál. 1.vyd. Praha. 2004. 167 S. ISBN 80-7178-806-6.

¹³ polis = svobodný městský stát

kdy zaniká Platónská akademie. Pro tuto dobu je typický zájem o nitro člověka, je ovládáno skepsí, máloco se dá dokázat.

Ve spisech nejzářivějších osobností starověkého Řecka - Platóna a Aristotela, najdeme diskuzi o tom, v čem spočívá dobrý člověk. Zabývají se ideálními vlastnostmi, které by měl člověk mít, a vztahem mezi ctnostmi a hledáním štěstí.

2.1.2 Středověká filozofie

Středověká filozofie je výrazně spojena s křesťanstvím. Důležitou osobností tohoto období byl Tomáš Akvinský, který vychází z Aristotelových spisů a rozvíjí je. Snaží se sloučit Aristotelovu myšlenku, že všechno by mělo spět ke svému účelu či cíli, a křesťanskou nauku, podle níž jsou všechny věci tvořeny Bohem, s cílem získat ucelený obraz toho, co lze považovat za přirozené a správné. Etika Akvinského přirozeného zákona závisí na přesvědčení, že svět byl navržen rozumově a účelově uvažujícím stvořitelem.

2.1.3 17. a 18. století

V tomto období je několik myslitelů, kteří se zabývali otázkou základu morálky. Byli jimi Thomas Hobbes, John Locke a Jean Jacques Rousseau, dle nichž jsou základem morálky touhy a emoce. Morálka je dále rozvíjena rozumem, a to z hlediska jeho schopnosti předvídat následky jednání a tím, že zakládá určité společenské smlouvy. V popředí stojí zájem jedince, stát má za úkol jeho zájmy podporovat. ____

Později se setkáváme se čtyřmi různými přístupy k etice:

- Podle Thomase Hobbese by měla být etika postavena na smluvní dohodě mezi lidmi
- David Hume byl přesvědčen, že by měla být založena spíš na citech než na rozumu, neboť lidé k sobě přirozeně pociťují vzájemné ohledy
- Zastánci utilitarismu soudili, že by etika měla vycházet z očekávaných výsledků jednání
- Immanuel Kant se domníval, že základní etické principy by měly být postaveny jen na čistém praktickém rozumu

2.1.4 Friedrich Nietzsche

Friedrich Nietzsche (1844-1900) byl jedním z nejodvážnějších filozofů, byl „filozofem 7-anti“. Dovolil si zaútočit na klíčové rysy filozofie a náboženství své doby a zformuloval naprosto zásadní otázky. Jsou pro něj typická tato dvě slova: vůle a nadčlověk. Vůle vede člověka k překonání vlastních nedostatků. Ve světě bez Boha si člověk musí stanovit své vlastní cíle, přitakat životu a má překonat sebe samého. Křesťanství a demokracie propagují morálku otroka, zatímco morálka pána realizuje vlastní vůli, vůli silných jedinců. Nadčlověk je oproštěný od rozumu, odpovědnosti a zásad, překračuje člověka. Je prostou přírodní silou, která zahrnuje nejvyšší vývoj a integraci intelektuálních schopností, síly charakteru a vůle.

2.1.5 Existencialismus

Existencialismus je poměrně nedávný filozofický směr 20. století, který je výrazně orientován na člověka, existenci jedince. Hlavními představiteli byli Søren Kierkegaard, Martin Heidegger a Jean-Paul Sartre. Kierkegaard se zaměřuje na mravní volbu jedince a její osobní důsledky. Heidegger upozorňuje na to, že naše volba probíhá v kontextu daných životních okolností. Je důležité odmítnout masky a představy, které jsou nám společností přidělovány a jsou v ní zakotveny. Musíme mít odvahu je odmítnout a svobodu bojovat proti nim. Sartre tvrdí, že člověk se stává tím, čím je na základě svých rozhodnutí.

2.1.6 Situační etika

Situační etika je založena na lásce, která je z hlediska rozumu i citu klíčovým rysem. Musíme si však uvědomit, že láska je zde použita v jiném významu než jak jsme zvyklí ji vnímat. Jedná se o nesobecký typ lásky, který zahrnuje emoce stejně jako rozum. V jakékoli situaci dělejte to, čím vyjádříte nejvíce lásky. Pokus se řídit láskou, jednotliví lidé a situace mají přednost před obecnými mravními pravidly. Mezi pravidlem a jednotlivou situací bylo odjakživa napětí a Fletcher tuto situaci pouze reflektuje v kontextu křesťanství a společenských tendencí své doby.

2.2 Předteoretické období etiky

Spisy zabývající se otázkami morálky, morálními kodexy, příkazy, zákazy atd. avšak existovaly už ve starověké Číně a Indii, a i v dalších jiných civilizacích. Právě starověká Čína a Indie jsou nazývané předteoretickým obdobím etiky¹⁴. Jsou důkazem toho, že lidstvo v tehdejších kulturně, ekonomicky a sociálně vyspělých částech světa cítilo potřebu zabývat se otázkami morálky a zahrnout tyto poznatky a zkušenosti morální praxe do určité písemné podoby. Srovnání etiky předteoretického období s obdobím teoretické etiky Řecka, Říma, středověku i novověku ukazuje, že napříč staletími, která je mezi s sebou dělí, řeší lidstvo téměř stejné otázky týkající se jejího morálního života. Je to stálý konflikt dobra a zla, humánnosti a bestiality, lásky a nenávisti, radosti a bolesti a štěstí a neštěstí. Přestože se mění podoba těchto konfliktů v závislosti na hloubce poznání a možnostech vědy a techniky, podstata dilemat a konfliktů zůstává stále stejná.

2.3 Kritika etických teorií

Etické teorie minulosti měly tu společnou vlastnost, že častokrát upřednostňovaly to, co by mělo být před tím, co právě bylo. Etici se totiž pokoušeli o formulování morálních ideálů, které byly často vzdálené skutečnému stavu společnosti. Ideály byly tedy v konečném důsledku kontraproduktivní, protože jedinec trpící pocitem viny za svoji mravnou nedokonalost považoval celý svět za hříšný a plný zla. Za představitele dokonalosti byl považován Bůh, naprostý opak hříšného člověka.

Podle T. van Willigenburga celý problém kompletních etických teorií spočívá v tom, že začínají na nesprávné straně¹⁵. Vychází z morální zkušenosti určitých lidí, která vznikla v konkrétní situaci, ale na základě této konkrétní zkušenosti se pokoušejí formulovat všeobecné principy, které musí být relevantní pro všechny lidi ve všech situacích a tradicích¹⁶. Etické teorie si nárokují poskytnout jednotný názor na daný morální problém a vynucují si i jasný návod na jeho řešení a neberou v potaz jejich odlišné okolnosti.

¹⁴ Gluchman, V.: *Dějiny etiky I*. Filozofická fakulta PU Prešov. 1. vyd. Prešov 2003. S. 5-14. ISBN 80-8068-180-5.

¹⁵ Tamtéž, S. 6.

¹⁶ Tamtéž, S. 6.

Přestože kritika teorií dob již dávno minulých je na místě, je nutné si uvědomit, že každá z nich představuje dobový způsob uvažování. Uvažování, které odpovídá tehdejší úrovni poznání a zkušenostem. Z tohoto důvodu je poznání minulosti podnětné i pro současnost. Neznamená to ale, že bychom nynější problémy měli řešit stejně, jako se řešily v minulosti. Každá teorie je totiž limitována časem, pro nějž platí. Minulost bychom měli brát jako cennou inspiraci. Poslední dobou se velice prudce zrychluje vědecký a technický vývoj, proto při formulování mravních cílů musíme být velmi opatrní. Cíle by měly být z časového hlediska konkrétní a reálné, tím se totiž zvyšuje předpoklad jejich úspěšnosti. Musíme si taktéž uvědomit, že cíle by měly být dosažitelné pro co největší skupinu lidí.

2.4 Formulace etických cílů

Gluchman¹⁷ rozlišuje čtyři roviny formulování etických cílů jednotlivce a sociální komunity. V první rovině usilujeme o to, abychom neškodili druhým, když už jim nemůžeme pomoci. V tomto cíli je jedinec (sociální komunita) pasivní. V druhé úrovni cíl formulujeme na úroveň respektování důstojnosti a práv druhých. Jedinec (sociální komunita) je už svým konáním aktivní podle určitého mravního vzoru či principu. Třetí druh roviny spočívá ve formulování cíle, který by vyjadřoval úsilí mravních subjektů (jedince, sociální komunity) o uskutečnění a dosažení stavu našeho konání. Jeho důsledky mají přispívat k permanentní převaze dobra nad zlem, popř. minimalizaci zla. Jedná se o rovinu, kde se za správné považuje jednání respektující princip humánnosti a jehož pozitivní výsledky převažují nad negativními. Mravním cílem čtvrté roviny je usilovat o takové jednání, které by mělo jen pozitivní důsledky a zakládalo by se na humánnosti a spravedlivosti.

¹⁷ Gluchman, V.: *Dějiny etiky I*. Filozofická fakulta PU Prešov. 1.vyd. Prešov 2003. S. 7-9. ISBN 80-8068-180-5.

2.5 Etické vakuum

Dnešní doba je častokrát charakterizovaná jako uspěchaná a hektická. Lidé žijí v neustálém stresu, stále s někým soupeří, snaží se být lepší a lepší. Tato slova potvrzuje i Konrad Lorenz¹⁸, který píše: „*pod tlakem mezilidského soupeření bylo vše, co je dobré a užitečné pro lidstvo jako celek i pro jednotlivého člověka, zcela odsunuto stranou. Drtivá většina lidí si dnes cení pouze toho, co přináší zisk a čím je možné přetrumfnout svého bližního v bezuzdném soutěžení. Každý prostředek sloužící tomuto cíli se klamně zdá být hodnotou.*” Měli bychom si položit otázku, co škodí duševní stránce moderního člověka více. Je to jeho zaslepená hrabivost nebo zničující spěch?

Za projev úpadku individuální a společenské morálky můžeme také považovat stále více se rozmáhající vulgárnost¹⁹. Ať už se jedná o vulgárnost ve vyjadřování, neohleduplnost ve společenském styku či nerespektování základních pravidel slušnosti. To, že úcta i sebeúcta se vytrácejí z našich hodnot, můžeme sledovat při každodenním žití.

Ilona Semrádová²⁰ popisuje dnešní stav etiky jako „*úpadek individuální a společenské morálky, programový amoralismus nejrůznějších podob, morální nihilismus, projevující se v rozšířeném pocitu lhostejnosti k veškerému dění, k osudu jiných lidí, dokonce i k vlastnímu osudu a osudu vlastních dětí jako obecný jev na straně jedné a na straně druhé morální vakuum, kdy se lidé cítí bezmocní a ztracení ve svých životních situacích.....*”

Také Kurasawa²¹ upozorňuje na nebezpečí, které pro západní společnost představuje předstih technovyvíjení před etickým a sociálněpolitickým rámcem společnosti. Rozvíjí analýzu technovyvíjení, demokratického deficitu při uplatňování vědeckého a technického poznání a etického vakuu příznačného pro období modernity. Modernitu považuje za oblast neustálého napětí mezi póly autonomie (společenské sebeurčení občanů) a racionální kontroly. Analýzy dále rozšiřuje směrem k hlubšímu pochopení těchto jednotlivých aspektů moderní společnosti a především jejich vzájemných vztahů a provázaností. Snaží se ukázat, jak by bylo možné je překlenout.

¹⁸ Konrad, L.: *8 smrtelných hříchů*. Panorama. 1.vyd. Praha 1990. S. 27-28. ISBN 80-7037-212-0.

¹⁹ Semrádová, I.: *Etika III. – Tradiční etické problémy a soudobé diskuse v etice*. Gaudeamus. Hradec Králové 1993. S. 67. ISBN 80-7041-852-4.

²⁰ Tamtéž, S. 62.

²¹ Kurasawa, F.: *Jak propojit technovyvíjení, etiku a demokracii*. In *Globální spravedlnost a demokracie*. Filosofie. 1.vyd. Praha 2004. S. 319. ISBN 380-7007-210-5.

Etické vakuum a demokratický deficit je možné překonat demokratizací a etizací technovědy.

Hans Jonas²² popisuje náš stav takto: „*nyní prožíváme bázeň v pustém prostoru nihilismu, v níž se druzí nejvyšší moc s největší prázdnotou, nejvyšší schopnost s nepatrným věděním o tom, k čemu je.*”

K současnému stavu etiky se vyjadřuje také Helena Haškovcová: „*v poslední době bylo opakovaně, a to na různých politických, společenských i odborných úrovních konstatováno, že všeobecná i specializovaná mravnost poklesá. Náležitě pojmenování neutěšeného stavu je nepochybně nezbytným počátkem v úsilí zjednat nápravu.*”²³

²² Jonas, H.: *Princip odpovědnosti*. Oikoymenh. 1. vyd. Praha 1997. S. 50. ISBN 80-86005-06-2.

3 Trest smrti

Trest smrti (hrdelní trest) je nejvyšším možným trestem po celá tisíciletí existence lidské společnosti. Vždy patřil k předmětům diskuze a není tomu jinak ani na počátku 21. století. Trest smrti *spočívá v usmrcení odsouzeného*.²⁴ Předpokládá zbavení života člověka za trestný čin. Na počátku byla osobní msta, při které bylo zabití pachatele činem odplaty a zárukou udržení pořádku. S postupným upevňováním státní moci byla osobní msta postupně omezována a trest začala vykonávat státní autorita jako následek porušení zákona s cílem exemplárně potrestat pachatele a definitivně ho vyřadit ze společnosti.

Vždy po spáchání mimořádně ohavného zločinu se rozhoří nová diskuze o trestu smrti a množí se hlasy požadující jeho znovuzavedení. Samozřejmě především ve státech, jež tento trest zrušily. Vzhledem ke své definitivnosti, nemožnosti jakékoli nápravy po jeho vykonání, se jedná o trest velmi kontroverzní. Účelnost trestu je předmětem diskuze jeho odpůrců a zastánců.

3.1 Zastánci

Zastánci trestu smrti se nazývají *mortikalisté*²⁵. Tito lidé jsou pro znovuzavedení trestu smrti v zemích, kde je již zrušen a pro nerušení tohoto kontroverzního trestu v zemích, kde je využíván.

Trest smrti zabrání další recidivě pachatele. Popravený zločinec je zaručeně zneškodněn a nemůže tedy páchat další zločiny. Společnost bude chráněna před činy pachatele, který je v prokazatelném rozporu s normami a zákonem společnosti. Jedná se o jistou pojistku v situaci, kdy další recidiva nemůže již nastat.

Zbavení života pachatele je ekvivalentní odplatou. Smrt je potrestána smrtí. Jedná se o odplatu za všechnu způsobenou bolest a provinění. Není taktéž možné ignorovat veřejné mínění, které bývá stále větší částí přikloněno k trestu smrti. Přiklání se k názoru Chammurapiho oko za oko, zub za zub.

²³ Haškovcová, H.: *Lékařská etika*. Galén. 1. vyd. Praha 1994. S. 7. ISBN 80-85824-03-5.

²⁴ *Velký slovník naučný*. Diderot. 1. vyd. Praha 1999. S. 1514. ISBN 80-902 723-1-2.

²⁵ Tamtéž, S. 1514.

Dalším argumentem je „praktičnost“ trestu. V dnešní době šetří státy, kde se dá a celoživotní vězení vrahů je dost nákladné.

Nebezpečný vrah, který bude popraven, už nepředstavuje žádnou hrozbu pro společnost. Zatímco takový vrah ve věznici může jistou hrozbu stále představovat. Například při svém úniku. Po případném propuštění či udělení milosti může své činy zopakovat.

3.2 Odpůrci

Odpůrci trestu smrti se nazývají *abolicionisté*²⁶. Považují trest smrti za nemorální. Trest smrti je pro ně vražda. Jednu vraždu spáchá odsouzený, druhou stát. Kdo dal státu moc páchat vraždy? Má vůbec stát tuto moc? Nemá. Jedná se o pouhý akt msty, kdy zločincův trest smrti hraje jen určitou společenskou funkci. Jedná se o stejný akt násilí jako v případě zločince. Trest smrti je legální vraždou. Je to msta, nikoli náprava.

Trest smrti je konečný, nelidský, krutý a ponižující trest, který porušuje právo člověka na život. Nikdy se tento druh potrestání odsouzeného neukázal jako efektivní zastrahující prostředek než jiné tresty.

Je neodvolatelný a může být uvalen na nevinného. Při pohledu na právní systémy je nutné si přiznat a uvědomit možnost justičního omylu. Vzhledem k definitivnosti trestu je jakákoli jeho náprava zcela nemožná.

Objevuje se i možnost diskriminace, kdy by mohl být trest smrti častěji uplatňován vůči náboženským a etnickým minoritám a vůči chudým, kteří nemají peníze na dobré právníky. Neexistuje studie, jež by prokázala odstrašující účinek trestu smrti (většina vražd se neplánuje).

3.3 Rušení trestu smrti

Už kolem roku 100 před n. l. se ukázala první vlaštovka s návrhem na zrušení trestu smrti. Římská republika trest sice zcela nezrušila, ale přestala jej používat proti

²⁶ *Velký slovník naučný*. Diderot. 1. vyd. Praha 1999. S. 1514. ISBN 80-902 723-1-2.

římským občanům. Nejvyšším trestem se pro ně stalo vyhnanství.²⁷ Ve větším měřítku se myšlenka zakázat trest smrti začala prosazovat až koncem 18. století.²⁸ Roku 1791 francouzský trestní zákoník snížil počet trestných činů ze 115 na 32, za něž se ukládal trest smrti. Hrdelní trest nesměl být spojen s utrpením, měl pouze ukončit život odsouzeného. Roku 1870 zrušil německý směn poměrem hlasů 118:81 trest smrti, avšak Bismarckova vláda posléze dosáhla revize toho rozhodnutí.²⁹

Prvními státy v Evropě, které zrušily trest smrti pro „obvyklé zločiny“, byly roku 1848 San Marino, 1867 Portugalsko a 1870 Nizozemsko.³⁰ San Marino zrušilo trest smrti v roce 1865 pro všechny zločiny.

3.4 Trest smrti na českém území

Údaje o vývoji zákonů týkajících se trestu smrti a počty popravených osob na českém území jsou z díla Martina Monestiera – Historie trestu smrti³¹.

V Československu bylo po roce 1918 převzato trestní právo z Rakouska-Uherska, kde byl trest smrti zachován a uplatňován za poměrně malý počet trestných činů. Za trvání samostatného Československého státu bylo popraveno 13 osob. Po roce 1920 bylo trest smrti možné uložit doživotně odsouzenému, který opětovně spáchal trestný čin, pro nějž byl odsouzen. Po roce 1934 (vydání zákona č. 91/1934 Sb.) byl trest smrti zachován, udělovaly se ale spíše těžší tresty žaláře a doživotí.

Během let 1943 až 1945 byl trest smrti často využíván (jen na pankrácké gilotině bylo zbaveno života 1079 osob). Během let 1945 až 1989 byl trest smrti udělován hojně, bylo popraveno 1176 lidí. Ve 40. a 50. letech zneužila komunistická diktatura trestu smrti k celé řadě justičních vražd. Přes 700 osob bylo zbaveno života podle tzv. retribučních dekretů a trest smrti byl uplatněn na více než 240 politických vězňů.

12. července 1950 byl vydán nový trestní zákon (č. 86 Sb.), ve kterém zůstal trest smrti nedotčen. § 29 uváděl, že se vykonává oběšením, v době zvýšeného ohrožení státu zastřelením. Trest smrti podle zákona nemohl být uložen těhotné ženě a člověku,

²⁷ Baaring, L.: *Trest smrti v dějinách lidstva*. NAŠE VOJSKO, s.r.o. Praha 2008. S. 161. ISBN 978-80-206-0975-5.

²⁸ Tamtéž, S. 194-195.

²⁹ Tamtéž, S. 194-195.

³⁰ Monestier, M.: *Historie trestu smrti*. Rybka Publishers. 1. vyd. Praha 1998. S. 392-394. ISBN 80-86182-05-3.

kterému v době spáchání zločinu nebylo 18 let. Trest smrti byl ukládán v případě, že již nebyla naděje, že by uvěznění do 15 let přineslo nápravu. Trest smrti byl také ukládán v případě, že bylo potřeba ochránit společnost.

Poprava mohla proběhnout jen po prošetření případu Nejvyšším soudem ČSSR, po jeho schválení rozsudku a po zamítnutí všech žádostí o milost. U popravky musel být přítomen předseda trestního senátu, prokurátor, ředitel věznice a lékař.

3.4.1 Poslední poprava

Poslední poprava byla v Československu vykonána 2. února 1989. V Pankrácké věznici byl zbaven života pětinasobný vrah. Následující rok (1990) byl zákonem č. 175/1990 Sb. trest smrti zrušen³². Díky zrušení trestu smrti uniklo v České republice popravě nejméně 37 zločinců³³.

3.4.2 Názor Čechů na trest smrti

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR³⁴, zkoumalo v květnovém šetření roku 2009 postoj českých občanů k trestu smrti. Celých 62 % dotázaných je toho názoru, že trest smrti by měl v České republice opět existovat. Přiklonili se k odpovědi „rozhodně má existovat“, popř. „spíše má existovat“. Naopak 31% české veřejnosti je toho názoru, že by trest smrti v českém právním systému být neměl. 31% je součet odpovědí „spíše nemá existovat“ a „rozhodně nemá existovat“. Pouze 7 % dotázaných odpovědělo, že neví.

3.4.3 Závazky České republiky

Česká republika zrušila trest smrti roku 1990 (viz. výše), nejvyšším možným trestem je doživotí. Přestože průzkumy ukazují, že většina lidí je pro znovuzavedení

³¹ Tamtéž, S. 371-394.

³² Monestier, M.: *Historie trestu smrti*. Rybka Publishers. 1.vyd. Praha 1998. S. 373. ISBN 80-86182-05-3.

³³ Ševela, V.: *Když je kat bez práce*. Týden. 2010. č. 7. s. 26-32

³⁴ Kunštát, D.: *Postoje občanů k trestu smrti*. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online]. URL: <<http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=&offset=&shw=100937>>

trestu smrti, jeho schválení není možné. Česká republika přijala roku 1991 Listinu základních práv a svobod³⁵, kde je v šestém řádku stanoveno, že trest smrti je nepřipustný. Česká republika podepsala také Úmluvu o ochraně lidských práv a svobod, jejíž dodatkový protokol č. 6³⁶ trest smrti zakazuje. Trest smrti je tedy vyloučen nejen naším ústavním pořádkem, tak i mezinárodně právními závazky, které vycházejí ze standardů evropského práva, a jejichž dodržování je předpokladem pro setrvání v evropských strukturách.

3.5 Současný stav ve světě

Níže uvedené informace vycházejí z Usnesení Evropského parlamentu o Světovém dni proti trestu smrti,³⁷ který je určen na 10. října. Doposud trest smrti zrušilo 154 států světa. 96 z nich jej zrušilo za jakýkoli trestný čin, 8 jej zachovalo pouze pro výjimečné zločiny a 44 jej zrušilo de facto (tzn., že nejméně za posledních 10 let tento trest nevykonaly nebo se zavázaly trest smrti nepoužívat). Avšak více než 100 států a území trest smrti doposud zachovává, 43 zemí světa jej uplatňuje. Z evropských států je to pouze Bělorusko. Nejvíce poprav je dlouhodobě vykonáváno v Číně, Íránu, Saúdské Arábii, Iráku a Spojených státech.

³⁵ Příloha č. 1 - Listina základních lidských práv a svobod, Hlava druhá, Oddíl první, Článek 6

³⁶ Příloha č. 2 - Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, protokol č. 6

³⁷ *Usnesení Evropského parlamentu o Světovém dni proti trestu smrti*. [online]. URL: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0543+0+DOC+XML+V0//CS>>

4 Asistovaná reprodukce

Asistovaná reprodukce je metodou léčby neplodnosti. Neplodnost je definována jako *stav, kdy v průběhu jednoho roku při pravidelném pohlavním životě nedojde k otěhotnění ženy*³⁸. Neplodnost, jež je dle Světové zdravotnické organizace považována za nemoc, postihuje v současné době 15-20 % párů. Je významným problémem především v hospodářsky vyspělých státech, kde procento neplodných párů stále mírně stoupá.

Jaké jsou příčiny neplodnosti? Nedostatečně vyvinuté či pomalé spermie, jejich malý počet, vyšší věk ženy, nervozita, stres, gynekologické problémy, potrat, kouření, alkohol, nežádoucí účinky některých léků, nezdravý životní styl a spousta dalších problémů.

Neplodnost postihuje v České republice přibližně 15 % párů v reprodukčním věku³⁹. V 35 % je problém na straně ženy, ve stejném počtu procent je problém na straně muže, u 25 % párů je neplodnost zapříčiněna oběma členy páru. Příčinu neplodnosti se nepodaří odhalit přibližně u 5 % párů, 3 % neplodných párů ještě moderní medicína nedokáže pomoci⁴⁰.

Kořenek⁴¹ rozlišuje trojí pohled na asistovanou reprodukci:

- 1) Zavrhují tzv. děti ze zkumavky jako degradaci rodičovství.
- 2) Pokládají asistovanou reprodukci za žádoucí, neboť koitální reprodukce je sexuální loterií a meiotickou (redukční) ruletou rodičovských chromozomů.
- 3) Reprodukce bez technologické asistence je žádoucí, ale vývoj nových metod pro neplodná manželství je oprávněný.

Dle ESHRE (Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii) by měla být centra dostupná pro pacienty v celé Evropě, nezáleží na jejich příjmu a místě, kde žijí⁴². V současné době je v České republice 33 center asistované reprodukce, z nichž naprostá většina je nestátních. Takové rozšíření péče je jistě velkým přínosem pro neplodné páry. Současně s tím se ale asistovaná reprodukce dostává do pozice, kdy je

³⁸ Mrázek, M.: *Umělé oplodnění I*. TRITON, s.r.o. 1.vyd. Praha 2003. S. 7. ISBN 80-7254-413-6.

³⁹ Tamtéž, S. 7.

⁴⁰ Šeblová, N.: *Asistovaná reprodukce-metody umělého oplodnění*. [Cit. 2010-01-15]. [online] URL:<<http://www.ordinace.cz/clanek/asistovana-reprodukce-metody-umeleho-oplodneni/>>

⁴¹ Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. S. 88-89. ISBN 80-7254-538-8.

ke své škodě vnímána až příliš komerčně. To by mohlo do budoucna přinést jisté potíže.

4.1 Metody ART

Současné moderní postupy v asistované reprodukci (ART) zásadně změnily přístup k léčbě neplodnosti. ART (Assisted Reproductive Technology) se stala prozatím největším objevem v léčbě neplodných párů a svým potenciálem se dotýká základních otázek života mnoha lidí i společnosti⁴³.

První dítě po mimotělním oplodnění se narodilo v roce 1978 v Anglii⁴⁴. Od té doby se postupy v asistované reprodukci rychle zdokonalovaly. Celá řada výzkumů z oblasti lidské reprodukce přinesla množství nových informací. Postupně tak vznikl nový multidisciplinární obor, reprodukční medicína, která přináší nové léčebné postupy. Ty dávají neplodným párům vysoké šance, že budou mít své vlastní dítě.

Léčba neplodnosti zahrnuje celou řadu variant a postupů, které se liší podle potřeb konkrétního páru. Nejčastější metodou asistované reprodukce je IUI (Intrauterinní inseminace) a IVF (In vitro fertilizace⁴⁵ - „*oplodnění ve skle*“⁴⁶).

4.1.1 Metoda IUI

IUI je relativně jednoduchá metoda, a pokud je správně indikovaná, je také velice účinná. Spermie partnera jsou upraveny a poté jsou tenkým katetrem zavedeny přímo do dělohy ženy. Tím se snižují ztráty spermií a dosahuje se tak jejich velké koncentrace v místě, kde dochází k oplodnění vajíčka. Samotný zákrok je pro ženu zcela nebolestný. Při IUI se také zároveň používá hormonální terapie, aby se zvýšil počet vajíček (oocytů). Inseminací v kombinaci s hormonální léčbou se zvyšuje možnost kontaktu spermie a vajíčka. Metodu IUI je třeba správně načasovat, aby

⁴² Mrázek, M.: *Úvodní slovo*. Praktická gynekologie. 2008. S. 260. č. 4.

⁴³ Dostál, J.: *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Univerzita Palackého v Olomouci. 1.vyd. Olomouc 2007. S. 107. ISBN 978-80-244-1700-4.

⁴⁴ Řežábek, K.: *Léčba neplodnosti, aneb, co dělat, když chceme dítě*. GRADA. 1. vyd. Praha 1999. S. 38. ISBN 80-7169-707-9.

⁴⁵ Šeblová, N.: *Asistovaná reprodukce-metody umělého oplodnění*. [Cit.2010-01-15]. [online]. URL:<<http://www.ordinace.cz/clanek/asistovana-reprodukce-metody-umeleho-oplodneni/>>

⁴⁶ Řežábek, K.: *Léčba neplodnosti, aneb, co dělat, když chceme dítě*. GRADA. 1. vyd. Praha 1999. S. 40. ISBN 80-7169-707-9.

kontakt vajíčka se spermií byl co nejpravděpodobnější, protože životnost spermií i vajíček je omezená.

4.1.2 Metoda IVF

IVF je druh mimotělního oplodnění vajíček, který byl vyvinut původně pro ženy s poškozenými či zcela chybějícími vejcovody. Následně bylo zjištěno, že tato metoda je vhodná jako řešení pro většinu příčin neplodnosti. IVF se doporučuje v případech, pokud jsou poškozeny nebo zcela chybí vejcovody, pokud je snížená plodnost muže, je-li neplodnost podmíněna imunologicky, u onemocnění endometriózou nebo při tzv. nevysvětlitelné sterilitě a při sterilitě vyžadující dárce vajíčka.

4. 2 Vývoj etiky medicíny

Úvahy o etických aspektech medicíny najdeme již ve starověku. Kolem roku 400 př. n. l. byla napsána Hippokratova přísaha⁴⁷ - nejstarší a nejznámější kodex medicíny. I když ne všechny její body zůstaly zachovány, podstata zůstala. Obecný akcent na profesní mravnost těch, kteří jiným pomáhají v mezním stavu nemoci.

Od starověku ušla etika i medicína velmi dlouhou cestu svého vývoje. Setkaly se na počátku 20. století při hledání východisek z otázek, které přinesly nové objevy v lékařství a klinické pokusy, které byly prováděny na lidech. Jeden z prvních pokusů o kodifikaci způsobu užití nových léčebných postupů a vědeckých pokusů na lidech vznikl v Německu roku 1931. Oběžník říšského ministra vnitra určoval pravidla, která je třeba dodržovat. Například odůvodněnost, dobrovolnost, zásady lékařské etiky, respektování zájmu pacienta při zveřejňování výsledků a další. Tyto aspekty se objevují i v současných normách.

Norimberský kodex, vyústění soudu s německými poválečnými zločinci, je desetibodové závazné doporučení, podle něhož je možné provádět výzkum na lidských jedincích. Norimberský kodex je základem, podle něhož byla vytvořena řada dalších dokumentů, které byly postupně přijímány mezivládními i mezinárodními profesními

⁴⁷ Příloha č. 3 – Hippokratova přísaha

organizacemi jako je Organizace spojených národů pro vzdělání, vědu a kulturu, Světová zdravotnická organizace (WHO) či Rada Evropy.

4.3 Mezinárodní organizace

Lékařskou etikou se z mezinárodních profesních organizací zabývá Světová lékařská asociace (WMA), jejímž úkolem je řídit vědeckou, etickou a profesní činnost lékařů ve shodě s lidskými právy. Gynekology a porodníky na celém světě spojuje Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví (FIGO), jejímž posláním je poskytování tělesné a duševní pohody ženám a zvyšování standardů odborné zdravotní péče v oborech gynekologie a porodnictví. Pravidelně také vydává stanoviska a doporučení na téma aktuálních etických aspektů reprodukce a zdraví žen.

Odborné společnosti zabývající se plodností v jednotlivých státech jsou sdruženy do Mezinárodní federace společností zabývajících se plodností (IFFS). Ta má za cíl podporovat základní a aplikovaný výzkum a rozšiřovat znalosti o všech aspektech reprodukce a plodnosti. V Evropě byla roku 1985 založena Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii (ESHRE), jejímž hlavním cílem je podpora zájmu a porozumění v oblasti reprodukční biologie a medicíny. V prosinci 1998 byla vytvořena Zvláštní zájmová skupina pro etiku a právo ESHRE, která vypracovává soubory všeobecných etických pravidel praxe asistované reprodukce⁴⁸.

4.4 Etické aspekty asistované reprodukce

Jak uvádí Kořenek⁴⁹, sami někteří vědci v oboru lékařské etiky se obávají, že by mohlo docházet ke genové manipulaci. Z tohoto důvodu pokládají asistovanou reprodukci z etického hlediska za spornou. Na druhé straně avšak uvádí, že z pohledu odborného a vědeckého ji hodnotí jako zajímavou a atraktivní.

Výše je asistovaná reprodukce popsána jako lékařská metoda, která pomáhá neplodným párům splnit si svůj sen. Sen, v němž se stanou rodiči. Jenže postupy, jakým

⁴⁸ Dostál, J.: *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Univerzita Palackého v Olomouci. 1.vyd. Olomouc 2007. S. 18-21. ISBN 978-80-244-1700-4.

⁴⁹ Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. S. 89. ISBN 80-7254-538-8.

jejich vytoužené dítě přijde na svět, vyvolává množství sporných etických otázek. Odpovědi jsou závislé na daném kulturním prostředí a tradicích dané společnosti. Pojďme si představit některé etické otázky, které asistovaná reprodukce vyvolává a pohled a postoj české společnosti.

4.4.1 Od kdy je embryo člověkem?

Embryo je *několik buněk držících pohromadě, ale i budoucí lidská bytost*. Definice nevypadá složitě, přesto s sebou přináší tolik problémů. Každý obor, ať už se jedná o medicínu, přírodní vědy, filozofii, etiku či právo, se přikloní k jedné z možností definic a hned je zde až přespříliš rozporuplností.

Stanovit, co je vlastně lidské embryo, byl kdysi jednoduchý úkol. Jednalo se o útvar, který vzniká první mitózou (buněčné dělení) zygoty (buňka). S nástupem stále rychleji se vyvíjejících metod a postupů v medicíně se však embryo musí definovat mnohem přesněji. Lidské embryo je biologická entita (objekt), která v sobě obsahuje lidský jaderný genom a je schopna vyvinout se minimálně do stadia vzniku prvních buněk nervového systému. Časově je trvání embrya omezeno dobou od vzniku zygoty po konec osmého týdne vývoje. Od začátku devátého týdne již útvar dostává název plod (foetus). Mnohem obtížnější otázkou než definice embrya je jeho morální status. Představme si nyní 3 koncepce, jak je možné embryo chápat⁵⁰.

Empirický funkcionalismus odlišuje lidskou bytost (human being) a lidskou osobu (human person). Bytostí je člověk vždy (od zygoty po smrt), osobou se stává a také jí může přestat být. Osoba je nositelkou všech lidských práv a těší se plné právní ochraně, lidská bytost je pouze biologickým materiálem. Na to, kdy přesně se lidská bytost stává osobou, se názory jednotlivých funkcionalistů liší. Jedni navrhnou chvíli, kdy tato bytost začíná vnímat libosti a nelibosti, jiní okamžik, kdy je schopna učinit samostatné volní rozhodnutí, ještě jiní chvíli, kdy může vstoupit do vztahů.

Ontologický personalismus nerozlišuje lidskou bytost a lidskou osobu. Člověk je zkrátka člověkem od zygoty až po smrt. I když aktuálně v embryu různé schopnosti nejsou, jsou zde přítomny v možnosti, potenciálně. Jinak řečeno, pokud držím v ruce útvar, který se teoreticky může stát dospělým člověkem, pak již tomuto útvaru musím přiřknout práva dospělého člověka.

⁵⁰ Vácha, M.: *Definice lidského embrya a jeho status*. Vesmír. 2008. č. 4.

Gradualismus je svým způsobem kompromisní řešení. Embryo má významnou, i když ne absolutní, hodnotu a v průběhu nitroděložního vývoje jeho práva vzrůstají. Embryo (foetus) má tedy nárok na odstupňovanou ochranu. Plná práva má plod až ve chvíli, kdy je schopen samostatné existence.

4.4.2 Sex-selekce

Sex-selekce je možnost volby pohlaví dítěte při metodách umělého oplodnění. Moderní selekční metody můžeme rozdělit na *primární*, které využívají oddělení spermií ještě před oplodněním a *sekundární*, které odebere biopsii z třídenního embrya jednu buňku, cytogeneticky ji vyšetří a do dělohy se přenese embryo požadovaného pohlaví.

Jako první nabídla tuto možnost veřejnosti privátní Gender Clinic v Londýně v roce 1992. Vyvolala velkou diskusi, která nakonec vedla k zákazu sex-determinačních metod ve Velké Británii. Zákaz se opíral o průzkum veřejného mínění, ve kterém se většina vyslovila proti primárním i sekundárním metodám selekce pohlaví. Pracovníci dané kliniky argumentovali tím, že z 800 párů jejich klientely bylo 95 % ve věku kolem 35 let a se dvěma až třemi dětmi stejného pohlaví. Důvodem jejich žádosti bylo vyrovnání poměru pohlaví v rodině.

Myslíme si, že nejlepší rozvrstvení pohlaví obstará sama příroda. Není dobré chtít příliš, když už můžeme mít dost. Proč dávat párům, jež sami nemohou počít dítě, ještě privilegium výběru pohlaví? U nás není tato otázka zatím legislativně řešena. Česká republika se připojila svým podpisem k jiným evropským zemím schvalujícím tzv. Bioetickou konvenci Rady Evropy (Úmluvu o lidských právech a biomedicině). V kapitole IV, článku 14 se jednoznačně říká: „*Použití postupů lékařsky asistované reprodukce nebude dovoleno za účelem volby budoucího pohlaví dítěte, ledaže tak lze předejít vážné dědičné nemoci vázané na pohlaví.*”⁵¹

⁵¹ Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Úmluva o lidských právech a biomedicině. [online]. URL: http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm01_096.pdf

4.4.3 „Právo na dítě“

V dnešní době celkem často slyšíme slovní spojení „právo na dítě“. Existuje však toto právo? Ne, definována jsou pouze práva dítěte. Právo na dítě nikde zakotveno není, přesto ho spousta lidí ve své touze po dítěti zmiňuje. Snaží se najít právo, jež by jim přičklo.

4.4.4 Věková hranice IVF

Stále častěji se objevují informace, kdy 50-ti i více leté ženy přivedou na svět zdravé dítě. Nejedná se však o situaci, která už je „proti přírodě“? Je to od těchto žen zodpovědné? Kolik let jim bude, až dítě začne chodit na základní či střední školu? Jak se projeví na psychice těchto dětí, když pravděpodobně osíří již v dětství nebo mládí? Kdo je bude dál vychovávat? Nejedná se v tomto případě hlavně o splnění touhy mít dítě za každou cenu, přičemž se na jeho budoucnost již tolik nehledí? A bylo vůbec morální od lékaře, který se jistě stal velmi populárním a žádaným?

Některá pracoviště stanovují limity pro provedení IVF mezi 42. a 45. rokem, pro IVF s vajíčkem od dárkyně je to 50 let. Z prostředků veřejného zdravotnictví jsou v České republice hrazeny výkony IVF (dle zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, v platném znění) pouze ženám ve věku od 22 do 38 let + 364 dní a to v rozsahu maximálně 3 cyklů. Avšak hranice, kdy se již IVF nesmí provádět, zatím stanovena není.

4.4.5 Náhradní mateřství

Náhradní mateřství (úplné), taktéž náhradní mateřství vyžadující IVF se provádí v rámci výkonu technik asistované reprodukce u žen, které nemají dělohu, nebo jejich děloha neumožňuje donošení dítěte. Jedná se o jedinou možnost, jak mít geneticky vlastní dítě.

Úplné náhradní mateřství a následné osvojení dítěte vyžaduje stoprocentní podporu od legislativy, neboť v případě nejasnosti může dojít až k soudním sporům. Mohou totiž nastat situace, kdy si náhradní matka vytvoří k dítěti vztah a poté ho nebude chtít předat jeho genetickým rodičům. Z tohoto důvodu se jedná o velice eticky

diskutované téma. Náhradní mateřství se v Česku provádí, avšak ve velmi omezeném počtu.

4.4.6 Redukce mnohačetných těhotenství

Při redukci mnohačetných těhotenství se jedná o snížení počtu embryí během těhotenství za účelem prevence možných komplikací souvisejících zpravidla se zdravotním stavem narozených dětí. Nejedná se tedy o úplné ukončení těhotenství, ale o regulaci uhnížděných embryí.

Pro zvýšení pravděpodobnosti oplodnění se do dělohy přenáší větší počet embryí. Dříve více než tři, v posledních letech zpravidla dvě až tři. Pokud se ujmou všechny tři embrya a žena není fyzicky schopna je donosit nebo si nepřije trojčata, volí se postup redukce embryí.

Kdo však stanoví, která z embryí se již nebudou dále vyvíjet? Lze s nadsázkou říci, že v takových situacích na sebe bere lékař roli Boha, neboť rozhoduje o tom, komu daruje život. To je z pohledu etiků a teologů velice nebezpečná situace.

4.4.7 Pohled církví

Křesťanské církve většinou nemají proti léčbě neplodnosti námítky, a to ani při použití darovaných vajíček či spermií. Vychází z toho, že neplodnost je nemoc, kterou je třeba léčit. Také judaismus a islám nemají proti metodám asistované reprodukci námítky. Islám však nepovoluje použití darovaných spermií, neboť by se jednalo o cizoložství.

Zcela opačný postoj má římskokatolická církev, která je proti použití téměř všech metod asistované reprodukce. Je toho názoru, že se jedná o porušení přirozenosti početí a zbavuje lidské plození dětí důstojnosti. *Římskokatolická církev v této oblasti (stejně jako zákazem antikoncepce) vystupuje jako nositel středověkých názorů, které nemají v bibli oporu.*⁵²

⁵² Řežábek, K.: *Léčba neplodnosti*. GRADA. 4. vyd. Praha 2008. S. 132. ISBN 978-80-247-2103-3.

5 Profesní etika

Profesní etika vychází z lat. slova *professio* – přiznání k povolání, řemeslu, odbornost, resp. odbornou přípravou podložené povolání⁵³. Při výkonu své profese se každý pracovník řídí právními normami, které specificky upravují činnost konkrétních profesí. Jsou zveřejňované v oficiálních publikačních prostředcích, kde má každý možnost se s nimi seznámit. Je nutné rozlišit všeobecně platné normy a normy, které jsou platné pro konkrétní profesi. Mravní vztahy, které jsou regulovány etickými kodexy, jsou vždy vztahy mezilidskými.

Profesní etika a etické kodexy byla dříve typické pro povolání lékaře, kněze a advokáta. V dnešní době se setkáváme s jistou popularizací tohoto termínu. Objevují se kodexy novinářů, knihovníků, policistů, zaměstnanců banky, manažerů a mnohých dalších profesí. Můžeme říci, že majoritní část profesí má již svůj etický kodex.

Profesní etiku tvoří soustava vybraných hodnot, norem, principů a povinností, jejichž posláním je přispívat v dané profesi k formování žádoucího typu jednání⁵⁴.

*„Pro každé povolání skutečně existují příslušné profesní ctnosti a profesní povinnosti. Normy, které jsou obsahem profesních ctností, a normy, které vyjadřují profesní povinnosti, tvoří společně obsah profesní morálky”.*⁵⁵

5.1 Lidské vztahy - součást profese

Každodenní život s sebou přináší mnoho situací, kde interakce dvou osob probíhá velmi rychle a ve kterých má velký význam uplatnění empatie. Empatie je schopnost jedince vcítit se do duševního stavu druhého jedince, s nímž je právě v bezprostřední komunikaci⁵⁶. Tuto schopnost má každý jedinec, ne každý ji ovšem umí využít. Člověk uplatňující empatii je v interakci vždy ve výhodě. Umí zpracovat vyjádření druhé osoby pro svoji vlastní potřebu.

⁵³ Gosiorovský, I.: *Úvod do profesní etiky*. Evropský polytechnický institut, s.r.o., 1.vyd. Kunovice 2008. S. 31-32. ISBN 978-80-7314-159-2.

⁵⁴ Herzogová, Z.: *Základy filosofie a profesní etiky*. Policejní akademie České republiky. 2.vyd. Praha 1998. S. 106. ISBN 80-85981-82-3.

⁵⁵ Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. S. 63. ISBN 80-7254-538-8.

⁵⁶ Gosiorovský, I.: *Úvod do profesní etiky*. Evropský polytechnický institut, s.r.o., 1.vyd. Kunovice 2008. S. 45. ISBN 978-80-7314-159-2.

5.1.1 Profesionální deformace

Neustále se tvoří nové právní normy, které prohlubují charakter právního státu a zvyšují ochranu občanů. S prohlubováním demokracie, posilováním zákonnosti a změnami ve společnosti se zvyšují nároky na daná povolání.

Vztah mezi pomáhajícím profesionálem a jeho klientem tvoří velmi důležitý stavební prvek daného povolání. Hlavním nástrojem pracovníka je jeho osobnost⁵⁷.

U některých pracovníků dochází ve výkonu jejich profese k profesionální deformaci, k nežádoucím změnám jeho osobnosti, které se negativně odráží v úsilí o dodržování zákonnosti, v narušení principu spravedlnosti a profesionální cti. Tyto deformace nevznikají ze zlého úmyslu jedince, ale při určitém návyku a stereotypní činnosti.

Profesionální deformace se projevuje předpojatostí, unáhleností, tendenčností, zaujatostí. Lhostejný vztah k lidem, formalismus, povýšenost, bezdůvodná podezřívavost, zneužívání pravomoci, to jsou také jisté projevy profesní deformace.

Důležitou vlastností pro výkon náročných povolání je kritičnost. Kritičnost umožňuje jedinci přísné a objektivní hodnocení svého výkonu, událostí, činů a projevů lidí. Velký význam má i schopnost uvědomění si vlastní chyby a její následné odstranění.

5.2 Etika sociální práce

Schopnost etického jednání je nutnou součástí práce sociálních pracovníků. Tato profese podporuje sociální změnu, řešení problémů v lidských vztazích a také zmocnění a osvobození lidí v zájmu zvýšení blaha. Sociální práce zasahuje do oblasti interakce lidí s jejich prostředím a využívá k tomu teorii lidského chování a sociálních systémů.

Sociální práce je založena na respektu k hodnotě a důstojnosti všech lidí, demokracii a na právech, která z toho vyplývají. Sociální pracovníci podporují a chrání fyzickou, duševní, emocionální a duchovní integritu a blaho každého člověka. Sociální

⁵⁷ Kopřiva, K.: *Lidský vztah jako součást profese*. Portál. Praha 2006. S. 14. ISBN 80-7367-181-6.

pracovníci mají povinnost podporovat sociální spravedlnost ve vztahu ke společnosti obecně i ve vztahu k lidem, se kterými pracují⁵⁸.

Respektování jedince a jeho individuality je v sociální práci jedním z hlavních etických principů. Jedná se o uznání a porozumění jedinečným vlastnostem klienta, jehož individualizace je založena na právu člověka, aby s ním bylo jednáno jako s osobností, která má osobní vlastnosti, odlišnosti, svá přání i slabosti. Aby mohli sociální pracovníci pomoci každému k lepšímu přizpůsobení se sociálnímu prostředí, je nutné použít různých postupů, metody a služeb sociální péče.⁵⁹

Sociální pracovníci dbají na dodržování lidských práv jednotlivců i skupin tak, jak je uvedeno v mezinárodních deklaracích a úmluvách. Například Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů, Úmluvě o právech dítěte, Listinou základních práv a svobod, Ústavou a dalšími zákony státu⁶⁰.

IASSW (Mezinárodní asociace škol sociální práce) a IFSW (Mezinárodní federace sociálních pracovníků) jsou nadnárodními organizacemi, které pomáhají jednotlivým organizacím v sociální oblasti s formulací etiky. Musíme si uvědomit, že některé problémy jsou obecné, jiné lokální (specifické pro určité území, země). IFSH vydala prohlášení o obecných principech etických dilemat, jež by měly sociálním pracovníkům pomoci v jejich řešení. Tento dokument začíná definicí sociální práce, kterou IFSW přijala na valné hromadě v Montrealu v Kanadě v červenci 2000, a potom společně s IASSW v Kodani v květnu 2001. Tato definice klade důraz na principy lidských práv a sociální spravedlnosti, dokument odkazuje na různé deklarace a úmluvy o lidských právech, která jsou relevantní pro sociální práci. Následuje vyhlášení obecných etických principů patřících k dvěma širokým oblastem - lidská práva a důstojnost a sociální spravedlnost. V poslední části jsou uvedeny některé základní principy etického jednání v sociální práci, o kterých se dá předpokládat, že budou dále rozpracovány, a to i v rozličných normách a směrnících členských organizací IFSW⁶¹.

⁵⁸ *Etický kodex sociálního pracovníka*. [online]. URL:

<http://www.prosaz.cz/files/doc/kodex/eticky_kodex_socialka.pdf>

⁵⁹ Novotná, V.: *Etika v sociální práci*. In *Etika sociální práce*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Praha 1981. S. 5.

⁶⁰ *Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR*. [online]. URL:

<<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Eticky%20kodex%20SSPCR.pdf>>

⁶¹ *Mezinárodní etický kodex*. [online]. URL:

<<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Mezinarodni%20eticky%20kodex.pdf>>

5.3 Lékařská etika

Předmětem lékařské etiky jsou *morálně-etické problémy lékařské praxe*.⁶² Lékařská etika je v současné době, kdy dochází k výraznému zdokonalování metod a postupů léčby, velmi aktuální. Potřeba řešení problémů a otázek plynoucích z nových objevů medicíny, které se nám otevírají, je stále naléhavější. Jde totiž o otázky, které se přímo či nepřímo dotýkají každého z nás. Intenzivní pokrok v lékařských vědách, sociální vývoj a celospolečenská diskuse, jejímiž tématy se zvláště v poslední době stávají otázky související s počátkem a koncem lidského života (genetická problematika, asistovaná reprodukce a další) přináší do medicíny nové etické problémy.

Dlouhá tradice lékařské etiky vyplývá z ohledu na „moc“, jež je lékaři svěřena. Od dob, kdy byl formulován první výrazný morální kodex lékaře, se možnosti lékařských zásahů podstatně rozhojnil⁶³. První kodex byl formulován již ve starověku ve slavné, a svým způsobem dosud platné, Hippokratově přísaze. I přes významné pokroky v lékařství, tradiční etické problémy (jako interrupce, antikoncepce, eutanázie) stále zůstávají. S mnohými úpravami u nás stále platí Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, podle něhož budou lékaři vykonávat své povolání s hluboce lidským vztahem k pacientům v souladu s poznatky současné vědy.

Do 17. listopadu 1989 nebyla u nás, ani v žádné jiné zemi tzv. východního bloku žádná etická komise. S následným politickým uvolněním došlo k podstatným změnám i v této oblasti. Počátkem roku 1990 bylo navrženo zřízení centrální etické komise, která na podzim téhož roku vznikla. Od roku 1991 má také lékařská etika statut samostatného lékařského oboru⁶⁴.

Etický kodex České lékařské komory, byl schválen na 5. sjezdu ČLK dne 10. prosince 1995⁶⁵. Etický kodex ČLK je členěn na 5 samostatných oddílů⁶⁶ - obecné zásady, lékař a výkon povolání, lékař a nemocný, vztah mezi lékaři, lékař a nelékař.

Krom etického kodexu České lékařské komory existuje celá řada dalších dokumentů, které se zabývají právy souvisejícími s lékařstvím. Například Práva pacientů, Deklarace práv duševně postižených lidí, Práva kriticky nemocného, Charta

⁶² Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. 234 S. 49. ISBN 80-7254-538-8.

⁶³ Semrádová, I.: *Etika III. – Tradiční etické problémy a soudobé diskuse v etice*. Gaudeamus. Hradec Králové 1993. S. 77-78. ISBN 80-7041-852-4.

⁶⁴ Haškovcová, H.: *Lékařská etika*. Galén. 1. vyd. Praha 1994. S. 60-66. ISBN 80-85824-03-5.

⁶⁵ Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. S. 63. ISBN 80-7254-538-8.

⁶⁶ Haškovcová, H.: *Lékařská etika*. Galén. 1. vyd. Praha 1994. S. 94-100. ISBN 80-85824-03-5.

práv dětí v nemocnici, Etika vysokoškoláků nelékařů, Etický kodex lékárníka, Etika při krevní transfúzi, Mezinárodní pravidla pro chování sestry, Kodex sestry a další⁶⁷.

Ke studiu vědomostí a dovedností, celoživotního doplňování znalostí musí lékař ovládnout i umění jednání s lidmi. Každý člověk je totiž individualitou s jistými vlastnostmi. Lékař by tedy měl umět reagovat na individuální povahy jednotlivých pacientů.

5.4 Manažerská etika

Manažerská etika neboli etika manažerské práce tvoří rámec kompetencí pro manažery. Dodržování určitých formálních i neformálních pravidel je ve firmách nezbytné. Pravidla, která ovlivňují postupy všech manažerských funkcí, musí být respektována. Současný management ve stále větší míře zdůrazňuje sociální zodpovědnost vedoucích pracovníků, etiku a kulturu jejich jednání⁶⁸.

Etické chování manažerů předpokládá dodržovat určité, v dané komunitě obecně uznávané normy chování. Existují dvě formy norem: psaná a nepsaná pravidla. Písemnou podobu tvoří zákony, ústava, základní lidská práva a konkurenční soutěžení. Nepsaná pravidla tvoří morálka, takt, slušnost, ohleduplnost. Psané etické normy bere moderní management jako pevně dané, nepsaná pravidla jsou chápána rozporuplně.

Každý manažer musí při svém rozhodování v rámci nepsaných pravidel dodržovat tato hlediska⁶⁹:

- **utilitaritu rozhodování** (zda, proč, kdy a jak uvažovaný postup hospodárně aplikovat - např. podle nákladových důsledků nebo ekonomických důsledků na zisk či zaměstnanost)
- **práva a osobní svobody** (prověřuje se, zda nebude narušena svoboda projevu, svědomí, ochrana zdraví, náboženské vyznání...)
- **spravedlnost** (prověřuje se, zda budou zachována práva při jednání se zaměstnanci, objektivita hodnocení, nestrannost atd.)

⁶⁷ Haškovcová, H.: *Lékařská etika*. Galén. 1. vyd. Praha 1994. S. 103-127. ISBN 80-85824-03-5.

⁶⁸ Gosiorovský, I.: *Úvod do profesní etiky*. Evropský polytechnický institut, s.r.o., 1.vyd. Kunovice 2008. S. 37-38. ISBN 978-80-7314-159-2.

⁶⁹ Tamtéž, S. 38.

Dobry manažer musí v každém případě dodržovat značnou sebekázeň, pečovat o svoji bezúhonnost a dbát na svoji osobní image (charakteristické rysy chování a vztah k lidem). Cílevědomý a náročný manažer si také musí uvědomit, že svým okolím bude za své jednání jen málokdy chválen. Může však docílit toho, že si ho bude převážná část jeho spolupracovníků vážit.

5.5 Novinářská etika

Novinářská etika, též nazývaná žurnalistická etika, je souhrnné pojmenování psaných i nepsaných norem týkajících se žurnalistiky. Patří sem etické kodexy, které přijímají jednotlivé redakce, organizace i státní instituce. Novinářům přináší vodítka, jak se rozhodovat v každodenních etických otázkách souvisejících s jejich profesí.⁷⁰

V novinářské etice se střetává svoboda slova s obecnou mírou vkusu, ochranou soukromí, ochranou práva na čest a důstojnost a zodpovědným hledáním pravdy⁷¹.

Svoboda slova je v České republice zaručena článkem 17 Listiny základních práv a svobod. První formulace žurnalistické etiky pocházejí z první poloviny 20. století, kdy v roce 1918 vznikla ve Francii Charta novináře. Velkým přínosem byl vznik Mezinárodní federace novinářů založené roku 1954.

Před rokem 1989 existovala v Československu žurnalistika oficiálně pouze ve své stranické podobě. Kodex stranického žurnalisty kladl důraz na loajalitu, ideovost a lidovost. Po roce 1989 se tisk stal svobodným a dlouho nechtěl připustit, že by mohla existovat nějaká omezení. Lidé měli dle novinářů nárok znát celou pravdu. Důsledkem této situace byla absence hlubší diskuze o etických problémech žurnalistické práce v 90. letech.

Deklarace ministrů států zúčastněných na 4. Evropské konferenci o politice hromadných sdělovacích prostředků konané v Praze v prosinci 1994 uznala v bodě 11 c, že „novináři mají právo přijímat své vlastní samoregulační normy, např. ve formě etického kodexu.“ V září roku 1995 schválila Rada ČT Statut ČT, jehož součástí byl i Kodex ČT. Zakotvil se tak princip odpovědnosti a zásadní povinnost vést dělicí čáru

⁷⁰ Musilová, J.: *Etický kodex: Ideál-realita*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2009. S. 13. [online]. URL: < <http://theses.cz/id/qpd9v2/64704-158571891.pdf> >

⁷¹ Dudek, D.: *Novinářská etika*. [2010-09-02]. [online]. URL: < <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-soutez-casopisy/nas-casopis-2> >

mezi zprávami a názory. Od roku 1995 fungoval v České televizi také Etický panel, který funguje dodnes.

18. července 1998 vydal Syndikát českých novinářů Etický kodex novináře⁷², který má tři části:

- Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace
- Požadavky na vysokou profesionalitu
- Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu médií v žurnalistice

Mezi vážné případy porušení novinářské etiky patří například publikace neověřených údajů nebo manipulace se čtenářem. Redakce by měly co nejvíce eliminovat autorovy chyby a případnou manipulaci odhalit. S postupnou modernizací internetu, tedy jeho zařazení do našeho každodenního života, vyvstává otázka, zda je novinářský kodex platný i pro internetové novináře. Ti se mnohdy ohrazují tím, že kodex byl vytvořen pro starší média než jakým je internet. Zapomínají však přitom na to, že internet patří do kategorie elektronických médií a doplňuje tak rozhlas, televizi a další. Tedy z hlediska žurnalistiky nejde o nic nového.

⁷² *Etický kodex novináře*. [online]. URL: < <http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex> >

6 Ekologická etika

Výše pojednávané druhy etických problémů se týkaly vztahu člověka k druhým lidem. Není to ovšem jediný vztah, který v lidském životě hraje důležitou roli. Vztah člověka k přírodě a životnímu prostředí je možná mnohem důležitější. Životní prostředí je základním, elementárním článkem naší existence a my se od něj nemůžeme oprostít. Snahy člověka distancovat se od životního prostředí přinášejí naopak spoustu problémů.

Problematika změn klimatu je jen jednou z částí obecnějšího problému lidstva, tím je vztah k životnímu prostředí obecně. Ten je předmětem spíše filosofických úvah. Jde o to, že lidé se mezi sebou liší v postoji k životnímu prostředí díky odlišnému hodnotovému žebříčku. Z toho pak vychází neshoda o tom, co nebo koho máme svými kroky vůči životnímu prostředí chránit. *Naše postoje k životnímu prostředí označujeme jako ekologickou etiku*⁷³.

Je třeba naučit se respektovat přírodu, zacházet s ní přátelsky, přímo až partnersky. Odpovědnost k přírodě si musíme uvědomovat nejen pro naši přítomnost, ale i pro budoucnost. Pro další generace, jež nás budou následovat.

Proti znepokojující myšlence o ekologickém ohrožení a nutnosti odpovědného chování člověka často omlouváme tím, že zásadní změny v chování lidstva nejsou negativními dopady, neboť je dokážeme kompenzovat díky technice a technologii. Musíme stále počítat se spontánními mechanismy přírody, které skutečně v mnoha případech umožňují zachovávat rovnováhu. Sama příroda obnoví to, co člověk svými zásahy narušil. Příroda nás mnohdy překvapuje svou možností zahladit zásahy člověka.

Jestliže připustíme, že stav životního prostředí je v dnešní době skutečně kritický, měli bychom uvažovat o konzervaci dnešního stavu nebo dokonce o návratu k původnímu přírodnímu způsobu života? Obojí je zřejmě nereálná cesta.

Teoretické rozpracování problému krize životního prostředí se rozvíjí přibližně od 60. let tohoto století a lze rozlišit dvě hlavní linie⁷⁴: antropocentricky a biocentricky orientovanou ekologickou etiku.

⁷³ *Ekologická etika*. [online]. URL: < <http://www.meteocentrum.cz/zmeny-klimatu/filosofie-etika.php> >

⁷⁴ Tamtéž.

6.1 Antropocentricky orientovaná ekologická etika

Antropocentricky orientovaná ekologická etika stojí na názoru, že základním měřítkem všeho je člověk. Příroda plní pouze funkci prostředku pro vytvoření jiných hodnot. Mysl člověka je subjekt a vše ostatní je objekt, který má být ovládán.

Počátek antropocentrického postoje k přírodě někteří vidí už v klasické řecké filosofii, jiní až ve filosofii novověké (zvláště je spojován s filosofií René Descarta a s osvícenstvím).

Antropocentrická orientace je základem současných politických rozhodnutí, pokud tato rozhodnutí vůbec berou ohled na životní prostředí. Z tohoto principu vychází i koncepce trvale udržitelného rozvoje (trvale udržitelného života), jejímž cílem je zajistit potřeby společnosti tak, aby to neohrozilo možnost rozvoje dalších generací.

Antropocentrická pojetí ekologické etiky jsou nejčastěji kritizována za povrchnost náhledu na ekologickou krizi. Naše vědomosti o možných důsledcích lidských zásahů do přírody jsou malé, neměly by být důvodem pro odklad řešení nebo neopodstatněný optimismus.

Antropocentrická hodnotová orientace bývá rozlišována⁷⁵ na *arogantní humanismus* (člověk je pánem přírody a má právo s ní nakládat podle svých potřeb), *naturalizovaný humanismus* (člověk tvoří s přírodou jednu komunitu a musí ji proto chránit) a *ekologizovaný humanismus* (člověk je trestán za svou neúctu k přírodě špatným životním prostředím).

6.2 Biocentricky orientovaná ekologická etika

Etika neantropocentrická – biocentricky orientovaná, přiznává živým organismům i neživým entitám v přírodě samostatnou vnitřní hodnotu. Za zakladatele této etiky je považován americký filozofující lesník Aldo Leopold. Hlavní principy „etiky Země“ zformuloval ve 30. letech 20. století. Hlavní myšlenku jeho koncepce vyjadřuje jeho výrok z roku 1949: „*Určitá věc je správná, když směřuje k zachování*

⁷⁵ Nováček, P., Huba, M.: *Ohrožená planeta*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého. Olomouc 1994. S. 119. ISBN 80-7067-382-6.

integrity, stability a krásy biotického společenství všeho života. Směřuje-li jinam, je špatná”.⁷⁶ Leopold mluví dokonce o ekologickém „dobru”, které je založeno na „dravčím zákonu”, utrpení, požívání jednoho druhým. Příroda tak ovšem dociluje rovnováhy, populačního optima a druhové diverzity.

Biocentrická hodnotová orientace bývá členěna⁷⁷ na *radikální naturalismus* (kdo nemiluje přírodu, je lhostejný k osudu lidí a škodí sám sobě) a na *preferování životního prostředí před humanisticky orientovaným člověkem* (civilizace je pro lidstvo pokrokem, ale ničí životní prostředí).

6.2.1 Teocentrismus

Teocentrismus je přístup vytvořen křesťanskými teology, kteří se pokusili zformulovat vztah k přírodě z pohledu náboženství. Jejich řešením je tzv. správčovství. „Příroda není pouhou kulisou, ale jsoucnem, které je s Bohem spojené a ve kterém se Bůh ukazuje.”⁷⁸

Podle teocentrismu má být člověk nikoli pánem přírody, ale jejím správcem, který musí přírodu respektovat. Příroda je dílem boha a vše, co člověk vytvořil je přirozeným důsledkem vůle Boží. Život jako takový je dar a člověk by se měl svým chováním a jednáním respektovat své okolí, včetně přírody, která mu byla svěřena do péče.

Také teocentrismus můžeme rozdělit na dvě odlišné větve:⁷⁹ *teocentrická hodnotová orientace denominačního typu* (v přírodě člověk poznává Boha a chová se podle toho) a *teocentrická hodnotová orientace kulturně civilizačních okruhů* (předkové nám předali přírodu v téměř neporušeném stavu, naší povinností předat ji ve stejném stavu potomkům).

⁷⁶ Leopold, A.: *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*. Abies. 1.vyd. 1999. S. 254. ISBN 80-88699-13-4.

⁷⁷ Nováček, P., Huba, M.: *Ohrožená planeta*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého. Olomouc 1994. S. 119. ISBN 80-7067-382-6.

⁷⁸ Binka, B.: *Environmentální etika*. Masarykova Univerzita. 1.vyd. Brno 2008. S. 123. ISBN 978-80-210-4594-1.

6.2.2 Hlubinná ekologie

Hlubinná ekologie, kterou zformuloval norský badatel Arne Naess, je založena na principu rovnosti všeho živého⁸⁰. Všechna jsoucna mají stejné právo na život a stejnou hodnotu. Podle koncepce sebeidentifikace jde o to, aby člověk své zájmy ztotožnil se zájmy celé přírody. Tato myšlenka vychází z představy o vrozené tendenci ke spojení s jinými formami života. Podle Naesse je pro řešení ekologické krize nezbytná jak hluboká změna v lidské společnosti, tak i změna uvnitř člověka jako individua. Lidstvo se může zachránit jen radikální změnou hodnotového systému a způsobu života.

S Naessem a jinými hlubinnými ekology někteří polemizují. Například skandinávský filosof a politolog Peter Reed, který vystoupil s myšlenkou, že člověk již nemůže nalézt cestu zpět do přírody. Již není schopen identifikovat se s ní, protože je odlišný. Právě to nutí člověka jednat vůči Zemi správně. Reed chce založit etiku na úctě k přírodě odvozené z respektu vůči bližnímu. Domnívá se také, že koncepce sebeidentifikace buduje vztah k přírodě na sobeckém zájmu o sebe samého.

6.2.3 Environmentalismus

Environmentalismus je ideologie, která se v masovém měřítku začala šířit od 60. let 20. století. Jedná se o reakci na průmyslové znečištění přírody, které se objevuje od 19. století. Hlavní myšlenkou je obecné dobro nejen pro člověka, ale i přírodu jako celek. Musíme si uvědomit, že veškerá lidská činnost má v přírodě své následky. Pokud zničíme přírodu, zničíme i sami sebe. Společnost se musí k přírodě chovat zodpovědně, v zájmu sebezáchovy.

⁷⁹ Nováček, P., Huba, M.: *Ohrožená planeta*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého. Olomouc 1994. S. 119. ISBN 80-7067-382-6.

⁸⁰ Binka, B.: *Environmentální etika*. Masarykova Univerzita. 1.vyd. Brno 2008. S. 101. ISBN 978-80-210-4594-1.

6.3 Ekocentrická etika

Nejvyšší hodnotou ekocentrické etiky⁸¹ je prospěch celku. Dobré je to, co je dobré pro celek. Cílem jednání a konání je rovnováha ekosystémů na Zemi. Na rozdíl od biocentrického pohledu netrvá na záchraně každého života. Pokud přispěje k fungování celému systému, není smrt tragédií, neboť smrt k životu patří.

Ekocentrická etika je poměrně obecná a abstraktní, neudává žádný konkrétní návod na chování. Z těchto důvodů bývá pojata velmi různorodě.

6.4 James Lovelock

Jedním z představitelů a zastánců biocentrického pohledu je britský přírodovědec James Lovelock – autor díla *Gaia* a *Gaia vrací úder*. Gaia je jméno řecké bohyně, která vytvořila žijící svět z chaosu, ale i teorie o schopnosti pozemského systému regulovat své klima a chemické složení.

Země je chápána jako živý organismus, na zdraví tohoto organismu záleží více než na zdraví jednotlivých druhů, kteří tam žijí. Živé i neživé systémy jsou úzce propojeny, jsou na sobě vzájemně závislé. Na Gaie probíhá celá řada chemických procesů, narušení stability systému vede k stále silnějším klimatickým změnám.

*„Dnes se všeobecně uznává, že svou průmyslovou činností si člověk kálí do vlastního hnízda a vytváří hrozbu celému životu na této planetě a to se každým rokem stává zlověstnější.“*⁸² Důkazy k podobným výrokům, že průmyslová činnost současnosti nebo nejbližší budoucnosti může ohrozit život Gaii jako celku, *jsou opravdu velice chabé.*⁸³

Gaia vrací úder pojednává o tom⁸⁴, jak lidé narušili globální ekologickou rovnováhu a Gaia reaguje spuštěním procesů, které budou eliminovat pozici člověka. Člověk pro ni představuje velkou hrozbu. Lidé vstoupili do války s Gaiou, ale nemají šanci ji vyhrát.

⁸¹ *Ekologická etika*. [online]. URL: < <http://www.meteocentrum.cz/zmeny-klimatu/filosofie-etika.php>>

⁸² Lovelock, J.: *Gaia – Nový pohled na život na Zemi*. Abies. 2.vyd. 2001. 211. S. 131. ISBN 80-88699-18-5.

⁸³ Tamtéž, S. 132.

⁸⁴ Trousil, M.: *Sociologie politiky* (přednáška). Pardubice: Univerzita Pardubice. dne: 20. 5. 2010

6.5 Hans Jonas

Hans Jonas se zpočátku zabýval raně středověkou filozofií, poté problémy pojmu přírody a etikou v technologické civilizace. Je autorem díla *Princip odpovědnosti*. V předmluvě tvrdí, že výchozí myšlenka knihy spočívá v tom, že *se příslib moderní techniky obrátil v hrozbu či se s ní nerozlučně spojil*.⁸⁵ Příčinou ekologické krize je materialismus, konzumerismus a posedlost ekonomickým růstem za každou cenu. Připomíná nám, že příroda zde byla dávno před námi a nikdo nám nedal právo zničit ji dalším generacím. Příroda má hodnotu sama o sobě a my ji musíme chránit kvůli ní samé, ne kvůli lidem. Měly bychom se chovat a jednat tak, aby účinky našeho jednání a chování byly slučitelné s trváním skutečného lidského života na Zemi.

*„...člověk je přes všechnu velikost své nesmírné vynalézavosti, ve srovnání s přírodními živly stále ještě malý.“*⁸⁶

⁸⁵ Jonas, H.: *Princip odpovědnosti*. Oikoymenh. 1. vyd. Praha 1997. S. 13. ISBN 80-86005-06-2.

⁸⁶ Tamtéž, S. 21.

Závěr

Cílem této práce bylo představit vybraná etická dilemata, která jsou aktuální a silně diskutovaná v dnešní době. V první kapitole se práce věnuje stručnému přehledu dějin etických teorií, kritice etických teorií, formulaci etických cílů a etickému vakuu - stavu, ve kterém se etika nachází nyní.

Prvním etickým dilematem, kterým se práce zabývá, je trest smrti. Jsou zde uvedeny argumenty zastánců i odpůrců hrdelního trestu a představena myšlenka zrušení trestu smrti. Uvádíme pohled a postoj občanů České republiky, jak se české území stavilo k trestu smrti v historii a současnosti a k čemu se Česká republika zavázala. Závěr kapitoly je věnován současnému stavu trestu smrti ve světě.

Asistovaná reprodukce a její metody jsou tématem druhého etického problému, který byl zvolen. V časovém horizontu se jedná o dilema, s kterým se potýká společnost teprve krátce. Jsou zde představeny a vysvětleny dvě nejčastější metody asistované reprodukce - metoda IUI a IVF. Pohlédli jsme na vývoj etických aspektů medicíny v čase a představili mezinárodní organizace, které se problémy asistované reprodukce zabývají. Závěr kapitoly patří jednotlivým etickým problémům, které s sebou asistovaná reprodukce přináší. Jedná se o problém určení doby, od kdy je embryo člověkem, sex-selekcí, právo na dítě, věkovou hranici pro IVF, náhradní mateřství a redukci mnohačetných těhotenství.

Třetím vybraným dilematem je profesní etika. Zabýváme se zde důležitostí lidských vztahů na pracovišti a představujeme termín profesní deformace. Kapitola se věnuje etice sociální práce, lékařské etice, manažerské a novinářské etice.

Posledním etickým dilematem současnosti zmíněným v práci je ekologická etika. Uvádíme zde rozdíl mezi antropocentricky a biocentricky orientovanou etikou, představujeme teocentrismus, hlubinnou ekologii a environmentalismus. Okrajově jsou zmíněna díla Jamese Lovelocka a Hanse Jonase.

Použitá literatura

- Anzenbacher, A.: *Úvod do etiky*. Zvon. 1. vyd. Praha 1994. 292 S. ISBN 80-7113-111-3.
- Baaring, L.: *Trest smrti v dějinách lidstva*. NAŠE VOJSKO, s.r.o., 1.vyd. Praha 2008. 166 S. ISBN 978-80-206-0975-5.
- Barták, M., Vebrová, J., Rychlá R. a kol: *Nový slovník cizích slov pro 21. Století*. Plot. 1. vyd. Praha 2008. 365 S. ISBN 978-80-86523-89-7.
- Binka, B.: *Environmentální etika*. Masarykova Univerzita. 1.vyd. Brno 2008.160 S. ISBN 978-80-210-4594-1.
- Dostál, J.: *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Univerzita Palackého v Olomouci. 1.vyd. Olomouc 2007. 170 S. ISBN 978-80-244-1700-4.
- Gluchman,V.: *Dějiny etiky I*. Filozofická fakulta PU Prešov. 1.vyd. Prešov 2003. 322 S. ISBN 80-8068-180-5.
- Gosiorovský, I.: *Úvod do profesní etiky*. Evropský polytechnický institut, s.r.o., 1.vyd. Kunovice 2008. 58 S. ISBN 978-80-7314-159-2.
- Haškovcová, H.: *Lékařská etika*. Galén. 1. vyd. Praha 1994. 230. S. ISBN 80-85824-03-5.
- Herzogová, Z.: *Základy filosofie a profesní etiky*. Policejní akademie České republiky. 2.vyd. Praha 1998. 148 S. ISBN 80-85981-82-3.
- Jonas, H.: *Princip odpovědnosti*. Oikoymenh. 1. vyd. Praha 1997. 320 S. ISBN 80-86005-06-2.

Konrad, L.: *8 smrtelných hříchů*. Panorama. 1.vyd. Praha 1990. 99 S. ISBN 80-7037-212-0.

Kopřiva, K.: *Lidský vztah jako součást profese*. Portál. 5.vyd. Praha 2006. 148 S. ISBN 80-7367-181-6.

Kořenek, J.: *Lékařská etika*. Triton. 2.vyd. Praha 2004. 234 S. ISBN 80-7254-538-8.

Kurasawa, F.: *Jak propojit technovědu, etiku a demokracii*. In *Globální spravedlnost a demokracie*. Filosofia. 1.vyd. Praha 2004. 355 S. ISBN 380-7007-210-5.

Leopold, A.: *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*. Abies. 1.vyd. 1999. 269. S. ISBN 80-88699-13-4.

Lovelock, J.: *Gaia – Nový pohled na život na Zemi*. Abies. 2.vyd. 2001. 211. S. ISBN 80-88699-18-5.

Monestier, M.: *Historie trestu smrti*. Rybka Publishers. 1. vyd. Praha 1998. 405 S. ISBN 80-86182-05-3.

Mrázek, M.: *Úvodní slovo*. Praktická gynekologie. 2008. S. 260. č.4.

Mrázek, M.: *Umělé oplodnění I*. TRITON, s.r.o. 1.vyd. Praha 2003. 62S. ISBN 80-7254-413-6.

Nováček, P., Huba, M.: *Ohrožená planeta*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého. Olomouc 1994. S. 202. ISBN 80-7067-382-6.

Novotná, V.: *Etika v sociální práci*. In *Etika sociální práce*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČSR. Praha 1981. 86. S.

Petráčková, V., Kraus, J. a kol: *Akademický slovník cizích slov*. Academia. 1.vyd. Praha 1998. 834 S. ISBN 80-200-0607-9.

Řežábek, K.: *Léčba neplodnosti*. GRADA. 4. vyd. Praha 2008. 176 S. ISBN 978-80-247-2103-3.

Řežábek, K.: *Léčba neplodnosti, aneb, co dělat, když chceme dítě*. GRADA. 1. vyd. Praha 1999. 120 S. ISBN 80-7169-707-9.

Semrádová, I.: *Etika III. – Tradiční etické problémy a soudobé diskuse v etice*. Gaudeamus. Hradec Králové 1993. 100 S. ISBN 80-7041-852-4.

Ševela, V.: *Když je kat bez práce*. Týden. 2010. č. 7.

Špaček, L.: *Velká kniha etikety*. Mladá fronta. 1. vyd. Praha 2005. 164 S. ISBN 80-204-1333-2.

Thompson, M.: *Přehled etiky*. Portál. 1.vyd. Praha 2004. 167 S. ISBN 80-7178-806-6.

Vácha, M.: *Definice lidského embrya a jeho status*. Vesmír. 2008. č. 4.

Velký slovník naučný. Diderot. 1. vyd. Praha 1999. S. 848. ISBN 80-902723-1.

Použité internetové zdroje

Dudek, D.: *Novinářská etika*. [2010-09-02]. [online]. URL: < <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-soutez-casopisy/nas-casopis-2>>

Ekologická etika. [online]. URL: < <http://www.meteocentrum.cz/zmeny-klimatu/filosofie-etika.php>>

Etický kodex novináře. [online]. URL: < <http://syndikat-novinaru.cz/1/5/36/etika/eticky-kodex>>

Etický kodex sociálního pracovníka. [online]. URL: <http://www.prosaz.cz/files/doc/kodex/eticky_kodex_socialka.pdf>

Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR. [online]. URL: <<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Eticky%20kodex%20SSPCR.pdf>>

Kunštát, D.: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. *Postoje občanů k trestu smrti*. [online]. URL: <<http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=&offset=&shw=100937>>

Mezinárodní etický kodex. [online]. URL: <<http://www.socialnipracovnici.cz/images/pdf/Mezinarodni%20eticky%20kodex.pdf>>

Musilová, J.: *Etický kodex: Ideál-realita*. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc 2009. S. 13. [online]. URL: < <http://theses.cz/id/qpd9v2/64704-158571891.pdf>>

Šeblová, N.: *Asistovaná reprodukce-metody umělého oplodnění*. [Cit.2010-01-15]. [online]. URL:< <http://www.ordinace.cz/clanek/asistovana-reprodukce-metody-umeleho-oplodneni/>>

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. Úmluva o lidských právech a biomedicině. [online]. URL: <http://www.radaevropy.cz/dokumenty/Sm01_096.pdf>

Usnesení Evropského parlamentu o Světovém dni proti trestu smrti. [online] URL: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0543+0+DOC+XML+V0//CS>>

Valečková, L.: *Nepłodnost a etické aspekty asistované reprodukce.* Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. České Budějovice 2010. [online]. URL: <http://theses.cz/id/rmhtiu/downloadPraceContent_adipIdno_15911>

Příloha č. 1 – Listina základních práv a svobod

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 6

- (1) Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
- (2) Nikdo nesmí být zbaven života.
- (3) Trest smrti se nepřipouští.
- (4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Příloha č. 2 – Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti

Protokol č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod týkající se zrušení trestu smrti.

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950 (dále "Úmluva"), berouce v úvahu, že vývoj, k němuž došlo v některých členských státech Rady Evropy, vyjadřuje všeobecnou tendenci ve prospěch zrušení trestu smrti, dohodly se na následujícím:

Čl. 1

Zákaz trestu smrti

Trest smrti se zrušuje. Nikdo nemůže být k takovému trestu odsouzen ani popraven.

Příloha č. 3 – Hippokratova přísaha

„Přisáhám při Apollonovi, bohu lékařství, při Aeskulapovi, Hygiei a Panacei i při všech bozích a bohyních a dovolávám se jejich svědectví, že podle svých sil a svědomí budu tuto přísahu a tyto závazky řádně zachovávat. Svého učitele v tomto umění budu ctít stejně jako své rodiče a vděčně mu poskytnu všechno nutné, ukáže-li se tato potřeba, také jeho potomky budu pokládat za bratry a budou-li se chtít naučit tomuto umění, vzdělám je v něm bez nároku na odměnu a jakékoli závazky. Rovněž umožním jak svým synům a dětem svého učitele, tak žákům, kteří se slavnostně zavázali lékařskou přísahou, aby se podíleli na výuce a přednáškách i celé vědě, jinému však nikomu. Způsob svého života zasvěťím podle svých sil a svědomí prospěchu nemocným a budu je chránit před každou úhonou a bezprávím. Ani prosbami se nedám pohnout k podání smrtícího léku, ani sám k tomu nedám nikdy podnět. Stejně tak neposkytnu žádné ženě prostředek k vyhnání plodu, zachovám vždy svůj život i své umění čisté a prosté každé viny. Neprovedu řez u žádného nemocného, který trpí kameny, ale odevzdám ho mužům v tomto oboru zkušeným. Ať přijdu do kteréhokoliv domu, vejdu tam jen ve snaze pomoci nemocným vyhýbaje se všemu podezření z bezpráví nebo jakéhokoliv ublížení. Stejně tak budu vzdálen touhy po smyslových požitcích se ženami a muži, jak se svobodnými, tak s otroky. Uvidím-li nebo uslyším-li při své lékařské praxi nebo v soukromém životě lidí něco, co by mělo být utajeno, pomlčím o tom a zachovám to jako tajemství.

Budu-li tuto přísahu zachovávat a řádně plnit, nechť je mi dopřáno žít navždy šťastně, požívat úcty u všech lidí a těšit se z plodů svého umění. Jestliže ji však poruším a poskvrním, staniž se mi pravý opak.”